

I Wien bubblar ett kulturellt uppror ständigt under den till synes konstanta ytan.

VI LÄSER NR 3 2017

Bland

Schnitzlar & upprorsmakare

I Wien förblir allt som det alltid varit. Samtidigt är staden en smältdegel för kultur och upproriska idéer. Hur förhåller sig dagens författare till denna dubbla natur?

av CECILIA HANSSON foto LUIZA PUJU

» **H**ARNI ÖPPET i morgon också?« frågar jag för säkerhets skull när jag står i kassan för att betala. Det är en solig lördag i Wien, jag shoppa presenter på Julius Meinl am Graben, stadens flottaste mataffär, insprängd bland de tjugiga, gräddvita byggnaderna i city.

Min enkla fråga genererar en så ordentlig tillrättavisning att hela kön bakom mig lystrar. Kassörskan, en äldre välvårdad dam, nästan spottar fram orden: »Söndagsöppet, är ni galen? Söndagar är familjedag, vilodag, hur skulle det annars se ut?«

Jag försöker ursäkta mig med att jag kommer från Sverige, hos oss är affärerna öppna alla dagar, kanske för att vi är protestanter och inte går i kyrkan. Men mitt försök till ursäkt genererar än mer diskussion. Människor i olika åldrar längre bak i kön lägger sig i: »Nej, frun, söndagsöppet har inget med katolicism att göra, det är för familjens skull, arbetarnas, så har vi haft det

sedan 50-talet, det var socialdemokraternas idé, det är lagstadgat, nu vill de konservativa riva upp den lagen, men det kommer aldrig att gå.« Jag nickar och backar ut ur affären, med känslan att en smärre revolution är på väg att bryta ut. Men så är det ständigt här, i den gamla kejsarstaden: att allting förblir som det alltid varit – även det att upproret är ständigt närvarande.

UPPRORET MÄRKS INTE minst i den österrikiska litteraturen och konsten. Efterkrigskonstnärerna Wienaktionisterna och Waltraud Lehner (mer känd som VALIE EXPORT) gjorde under 1960-talet konstaktioner där de satte sina och andras kroppar på spel i det offentliga rummet. De reagerade på att Österrike inte gjort upp med sin medverkan i andra världskriget, borgerlighetens tystnad och regler, samt katolicismen.

VALIE EXPORT protesterade mot ➤➤

»I Österrike har vi alltid varit intresserade av att utforska språket.«

de patriarkala strukturerna i samhället genom att konfrontera omvärlden med sin nakna kropp.

Även författare som Elfriede Jelinek och Thomas Bernhard har revolterat mot Österrike, och därigenom fått epitetet *Nestbeschmutzer*, någon som »kackar i eget bo«. Och inom poesin har Ernst Jandl, Friederike Mayröcker och lyrikgruppen Wiener Gruppe slagit sönder och skapat språket på nytt – och fått många efterföljare.

JAG STOPPAR NER min kasse med aprikosmarmelad och chokladpraliner i väskan, promenerar ut ur city. Bort från slottet Hofburg och hästskjutsarna som kör turister mellan de pampiga byggnaderna som omringar innerstaden. Bort från »Steffl« och den stora katedralen Stephansdom. Bort från Café

Sachers torra, svindyra bakverk, bort från Figlmüllers berömda men överprisade schnitzlar.

Efter tio minuters promenad västerut har jag nått Gürtel, motorvägen som skiljer innerstaden från stadens yttre delar.

På andra sidan ligger Ottakring, ett gammalt arbetardistrikt. Här bor sedan decennier många människor från Turkiet och forna Jugoslavien, vilket inte minst märks på små butikers och barers namn och utbud.

Yppenplatz, där jag ska träffa Mieze Medusa – som rapparen, poetry slam-stjärnan och romanförfattaren Doris Mitterbacher kallar sig – är ett torg som med sin blotta existens motsäger att ingenting förändras i Wien. På matmarknaden Brunnenmarkt intill torget hittas till

exempel en salig blandning av halal-slaktat kött, falafel, grönsaker från världens alla hörn och ekologisk fårost från Niederösterreich.

När jag själv bodde i Ottakring på 1990-talet fanns det ingenting på samma torg, förutom några bänkar där en och annan pensionär brukade sitta.

Mitt på Yppenplatz ligger nu till exempel Mani, en stramt snygg restaurang med parollen »*In hummus we trust!*«. Maten är utsökt här, och Mieze Medusa hejar på en handfull bekanta från kulturvärlden under vårt samtal. Allt fler författare, konstnärer och barnfamiljer har flyttat till Ottakring de senaste åren och stadsdelen sägs genomgå en gentrifiering.

– Min del av Ottakring är ännu inte gentrifierad, den ligger vid sidan av. Fast i och för sig renoverades rävinden på huset mittemot för inte så länge sedan, säger Mieze Medusa.

Hon framhåller Ottakrings blandning av människor som positiv, och berättar om litterära initiativ som »*Was host gsogt*« (»Vad sa du?«) en poetry slam-scen där bidragen

Stadsdelen Ottakring motsäger den gamla sanningen att ingenting förändras i Wien.

Hipsterhäng på modernt wienerkonditori, givetvis på Yppenplatz.

framförs på dialekt. Och på kulturscenen Brunnenpassage intill marknaden har Mieke Medusa dragit i gång populära poetry slamkvällar.

– I Österrike har vi alltid varit intresserade av att utforska språket, som Wiener Gruppe gjorde på sin tid. Det vi gör inom poetry slam kan ses som en förlängning av det. Jag tycker mycket om Ernst Jandl, och det som från allra första början tilltalade mig med honom var att han ville ha roligt med språket, och blandade högt och lågt.

WIENER GRUPPE VAR en sammanslutning av fem poeter i Österrike på 1950- och 1960-talen. De tog starkt avstånd från det djupt konservativa kulturklimat som härskade i landet även åren efter tredje rikets fall.

– Wiener Gruppe arbetade mot det strikta Österrike på 1950-, 60- och 70-talen. Och jag tror att det är deras bestående dragningskraft. De gjorde mycket för att bryta upp samhället – och fick mycket skäll för det. I dag reagerar vi på andra saker. Wien har blivit en cool stad igen, och förhållandet till populärkultur har förändrats.

Men dagens Wien är inte bara coolhet och öppenhet, även här har det högerpopulistiska partiet FPÖ ett starkt fäste. I förra årets presidentval stod kampen mellan De Grönas kandidat Alexander Van der Bellen och FPÖ:s Norbert Hofer. Van der Bellen segrade med en hårsman, men många är djupt oroade för att FPÖ ska gå framåt i nästa parlamentsval.

– För oss som arbetar med konst är FPÖ naturligtvis ett problem. När de bildade regering med ÖVP är

2000 skedde stora inskränkningar i stödet till konst och litteratur. Därför, men inte bara därför, är kulturskapares engagemang för Van der Bellen mycket starkt.

NÄR JAG ÄR klar med min hummus möter jag upp poeten Maria Seisenbacher. Vi lämnar Yppenplatz; promenerar till det 15:e distriktet, Rudolfsheim-Fünfhaus, även det ett område under upprustning. Här är Maria Seisenbacher uppvuxen, och här bor hon idag tillsammans med man och två barn. Hon berättar om de rimliga hyrorna i Rudolfsheim-Fünfhaus, som gör att hon som författare kan leva här, och om diktsamlingen hon nyligen skrivit, *Ruhig sitzen mit festen Schuhen* [»Sitta lugnt med ordentliga skor«]. Den handlar om en kvinna med Alzheimers, och läsaren hamnar via ljuven och melodin i dikterna i en erfarenhet som säger mer än ord kan förmedla.

– Hur är det att vara poet i Österrike i dag? Poesivärlden är relativt liten, men det finns många spännande människor och innovativa projekt, och staden Wien understöd-

MARIA SEISENBACHER

jer litteraturen med stipendier och bidrag. Jag är inte så involverad i det som händer. Det är snarare så att jag söker lugn

och ro för att kunna koncentrera mig. Wien är en bra stad att leva i, men det är ingen metropol. Därför flyttar många framgångsrika konstnärer härifrån.

Vi stannar till på trendiga Café Augustin. Någon har klottrat »*We hate hipster*« på kaféets fasad. Klotter som märkligt nog smälter in väl i kvarterets känsla av avantgarde. 📖

CECILIA HANSSON är författare och översättare. I *våras utkom intervju* boken *Hopplöst*, men inte allvarligt – konst och politik i Centraleuropa där hon möter kulturskapare som Marina Abramovic och Michael Haneke.

Litterära guldkorn i Wien

Cecilia Hanssons bästa tips för den litterära Wien-resenären.

Brunnenpassage

På Brunnenpassage betraktar man konst och kultur som en mänsklig rättighet. Alla är således välkomna till de konst-, musik- litteratur- och dansprojekt och -föreläsningar som arrangeras.

(Brunnengasse 71/Yppenplatz)

Alte Schmiede

Litteraturuppläsningar, konstutställningar och musikframträdanden i hjärtat av Wiens innerstad.

(Schönlaternengasse 9)

Literaturhaus Wien

Wiens litteraturhus – som ligger mitt i partykvarteren – arrangerar uppläsningar, seminarier och konstutställningar. Huset rymmer även ett stort bibliotek.

(Seidengasse 13)

Literaturmuseum

Wiens litteraturmuseum är en del av Nationalbiblioteket. Här finns handskrivna dokument och första utgåvor – men även utställningar som berättar om hur den österrikiska litteraturen sedan århundraden präglats av en multietnisk och flerspråkig tradition.

(Johannesgasse 6)

Was host gsoigt

Poetry slam-evenemang på dialekt, i Wiens multietniska 15:e distrikt.

(Kulturverein Tschocherl, Wurmsergasse 42)